

מאזן התשלומים וסחר החוץ

מאזן התשלומים וסחר החוץ

1. התפתחות מאזן התשלומים

בשנת 1962 נמשך גידול עודף היבוא: הוא עלה ב-14 מיליון דולר והסתכם ב-416 מיליון דולר. שיעור הגידול של היצוא היה גבוה מזה של היבוא — 18 לעומת 11 אחוזים — אולם היצוא גדל ב-75 מיליון דולר, בעוד שהיבוא — ב-90 מיליון דולר.

שנת 1962 עמדה בעיקרה בסימן הפיחות שחל ב-9 בפברואר: השער הרשמי הועלה ב-67 אחוזים — מ-1.80 ל-3 ל"י לדולר. אולם, למעשה, לא עמד השער האפקטיבי לפני הפיחות על 1.80 ל"י לדולר; הוא היה שונה לגבי סוגי עסקות שונים, ושיעור השינוי שחל עם הפיחות לא היה אחיד. ביצוא עמד השער האפקטיבי הממוצע לגבי הערך המוסף על 2.50 ל"י לדולר ועם הפיחות לא חלה בו אלא עלייה של 20 אחוזים בלבד, ואילו ביבוא עמד השער הממוצע על 2.31 ל"י לדולר, ועם הפיחות חלה בו עלייה של 44 אחוזים¹; ביבוא המוצרים הגיע השער ל-2.45 ל"י לדולר והעלייה עם הפיחות — ל-36 אחוזים, ואילו ביבוא השירותים הגיע השער ל-1.85 ל"י לדולר, והעלייה — ל-62 אחוזים. ביצוא המוצרים עלה השער ב-6 אחוזים וביצוא השירותים — ב-53 אחוזים.

המערכת העניפה של שערים אפקטיביים לסוגי יבוא שונים היה בה משום הגנה מלאכותית על ענפים מסוימים, כגון ייצור מוצרי צריכה, מצד אחד, ומשום עידוד מופרז ליבוא מוצרים אחרים, כגון ציוד, מצד שני. המדיניות הכלכלית החדשה באה לתקן עיוותים אלה, ומתוך חתירה להאחדת שערים בוטל חלק ניכר מהבדלי המכסים וההיטלים, והשער האפקטיבי הועלה בשיעור גבוה יותר, ככל שרמתו לפני הפיחות היתה נמוכה יותר (ראה לוח ג'-1).

העלאת השער לא הביאה להקטנה מיידית בהיקף היבוא. מטבע הדברים מתגלה השפעתו של שינוי מעין זה רק לאחר זמן, כשמיניים משלוחי ההזמנות, שנעשו כבר לאחריו, והזמן הנדרש לכך שונה, והוא מגיע עד לחודשים אחדים לגבי סוגי יבוא מסוימים, כגון ציוד. ואמנם, היקף יבוא המוצרים בשנת 1962 בכללה היה גדול ב-6 אחוזים מאשר ב-1961, אולם החל באוקטובר מסתמן שינוי מגמה, והיבוא נמוך יותר מאשר בחודשים המקבילים של השנה הקודמת. מגמה זו נמשכת גם בחודשים הראשונים של 1963.

את הגידול המהיר יותר של היבוא בחודשים הראשונים של 1962 יש לייחס בחלקו לאי הוודאות לגבי מדיניות היבוא ששררה מיד לאחר הפיחות; ובחלקו — לגורמים שפעלו עוד לפני הפיחות והביאו לעלייה בהיקף ההזמנות, שהשתקפה בהיקף היבוא לאחר הפיחות.

ביבוא המוצרים לא הגיע הגידול לממדי השנה הקודמת. עובדה זו נובעת בעיקר מהירידה התלולה ביבוא האוניות והמטוסים, שבעיתויו יש מקורות רבה. בניכוי האוניות והמטוסים מגיעה העלייה ביבוא המוצרים ל-14 אחוזים לעומת 13 אחוזים ב-1961. בחודשים ינואר עד ספטמבר

¹ לגבי היבוא לשוק המקומי הגיעה העלייה ל-42 אחוזים.

שערי החליפין האפקטיביים ביבוא, לפי הייעוד, 1961 ו-1962

מדד שער החליפין האפקטיבי (ממוצע 1961=100)		ממוצע 1961 (ל"י)	
דצמבר 1962	מארס 1962		
מוצרי צריכה			
צריכה שוטפת			
108.3	104.5	4.47	מזון
146.1	144.9	2.43	שאר הצריכה השוטפת
138.4	138.4	2.71	מוצרים בני-קיימא
126.6	124.8	3.19	סך כל מוצרי הצריכה
חומרי גלם			
148.6	145.9	2.20	לתעשייה
119.8	100.0	2.73	לחקלאות
130.9	130.9	3.17	לבנייה
120.5	113.1	3.75	דלק
138.8	135.6	2.50	סך כל חומרי הגלם
נכסי השקעה			
147.0	147.0	2.17	לתעשייה ולבנייה
147.8	147.3	2.07	לחקלאות
159.1	160.6	2.03	לתחבורה
142.4	142.4	2.50	נכסי השקעה אחרים
153.8	153.8	2.10	סך כל נכסי ההשקעה
140.8	138.8	2.45	סך כל יבוא המוצרים
162.2	162.2	1.85	שירותים

מאזן התשלומים, לפי סעיפים עיקריים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

1962			1961		
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות
-337.5	609.7	272.2	-335.7	574.2	238.5
-78.5	302.3	223.8	-65.9	248.3	182.4
+334.8	—	334.8	+346.3	—	346.3
-81.2	912.0	830.8	-55.3	822.5	767.2
+221.3	—	221.3	+135.3	—	135.3
-100.5	100.5	—	-71.9	71.9	—
-39.6	39.6	—	-8.1	8.1	—

- (1) מוצרים
- (2) שירותים
- (3) העברות חד צדדיות
- (4) סך הכל, (1) עד (3)
- (5) תנועות הון לזמן ארוך
- (6) תנועות הון לזמן קצר
- (7) (לרבות יתרות מטבע חוץ)
טעויות והשמטות, נטו

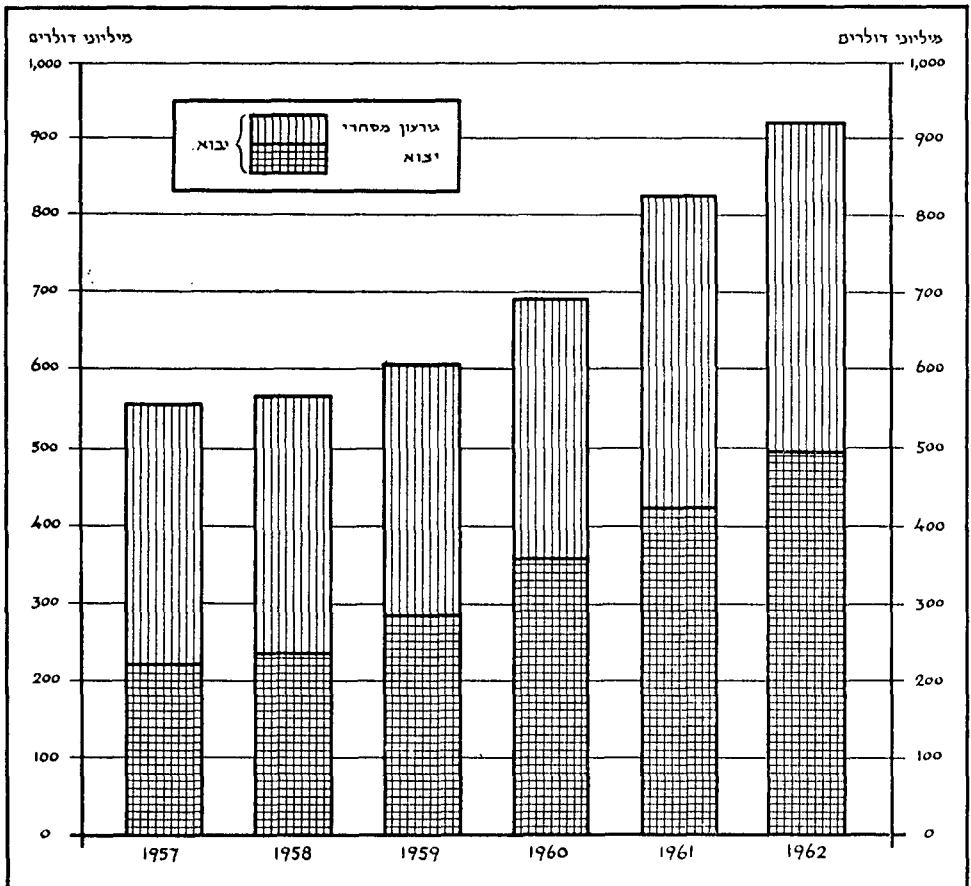
1962 הגיעה העלייה ל-18 אחוזים לעומת התקופה המקבילה ב-1961, ואילו בשלושת החודשים האחרונים של השנה חלה ירידה של אחוז אחד.

ב-1962 הונהגו הקלות נוספות בסדרי הנוהל ביבוא. לגבי מחצית היבוא, בקירוב, שוב אין צורך ברשימות יבוא כלל, בעוד שלגבי 30 אחוזים אחרים מתן הרשיונות הוא למעשה עניין פורמלי גרידא. כן הוחל בצמצום מידת ההגנה שנתנה לענפים מסוימים ובחשיפתם ליבוא מתחרה, וההגנה האדמיניסטרטיבית שמנעה כליל יבוא של מוצרים מסוימים הוחלפה בהגנה פיסקלית. בגלל התקופה הקצרה, שעברה מאז הונהגו הסדרים אלה, קשה עדיין לגשת להערכת השפעתם, על היקף היבוא ועל הייצור המקומי.

ביבוא השירותים חלה ב-1962 עלייה ניכרת, אולם חלק ניכר מיבוא זה קשור בעלייה רבה בהוצאות הביטחון. בעקבות העלייה בהתחייבויות לחוץ לארץ והגידול הרב, שחל בשנים האחרונות בהשקעות חוץ, עלו גם ההוצאות על שירותי הון.

ביצוא המוצרים הונהגה האחדת שערים ובוטלו מרבית התמיכות. השער האפקטיבי הממוצע לגבי הערך המוסף הועלה, כאמור, ב-6 אחוזים, אולם שיעורי ההעלאה היו שונים בקבוצות היצוא השונות. בעוד שלגבי יצוא פרי ההדר חלה ההעלאה של 19 אחוזים, ולגבי יצוא יהלומים של 13 אחוזים, לא הגיע ההעלאה לגבי מוצרי התעשייה אלא ל-8 אחוזים, ואילו לגבי היצוא החקלאי, פרט להדרים, — לשלושה אחוזים. קצב הגידול של היצוא היה דומה לזה של השנה הקודמת, ונראה כי התפתחותו משקפת בעיקרה גורמים שאינם קשורים בפיתוח. עלייה ניכרת חלה בתקבולים מיצוא ההדרים — למרות הירידה במחירים — וביצוא היהלומים, בעוד שבקצב הגידול של שאר היצוא התעשייתי ושל יצוא השירותים לא חל שינוי לעומת השנה הקודמת. גם ביצוא ניכר שינוי מגמה בסוף השנה, ובחודשים אוקטובר עד דצמבר הגיע שיעור העלייה ל-25 אחוזים לעומת התקופה המקבילה ב-1961. לפי שעה ניכרה ההשפעה של הקמת השוק האירופי המשותף בקשיים ביצוא כמה מוצרים ומשקל היצוא לארצות השוק ירד. לאחר הרעה ניכרת בתנאי הסחר ב-1961 חל

היבוא, היצוא והגרעון השוטף, 1956 עד 1962

ב־1962 שיפור קל. במחירי היבוא חלה ירידה של שני אחוזים, בקירוב, בעוד שמחירי היצוא ירדו באחד אחד בלבד.

בהעברות החד־צדדיות חלה ירידה, אולם ירידה זו התרכזה כולה בהעברות לסקטור הציבורי, בעיקר במסגרת הסכם השילומים, המתקרב לגמר ביצועו. לעומת זאת חלה עלייה ניכרת בהעברות המיועדות לפרטים, שהקיפה הן את תקבולי הפיצויים האישיים והן את שאר ההעברות. מגמה זו של עליית משקל ההעברות הפרטיות נמשכת מזה שנים אחדות, אולם ב־1962 היה רישומה ניכר ביותר. בין 1958 ל־1961 ירד משקל הסקטור הציבורי בכלל העברות ההון מ־65 ל־57 אחוזים, ואילו ב־1962 הוא הסתכם ב־40 אחוזים בלבד. ההדגשה שחלה במגמת הירידה נעוצה, כנראה, בעובדה שבעוד שבהעברות הסקטור הציבורי לא היתה לפיחות השפעה, הרי לגבי ההעברות הפרטיות שימשו הציפיות לפיחות ב־1961 גורם מרתיע, ואילו הפיחות עצמו — גורם מדרבן.

הפיחות שימש גורם ממריץ גם לגבי ההשקעות מחוץ לארץ, וב־1962 הן הסתכמו ב־95 מיליון דולר לעומת כ־60 מיליון דולר ב־1961.

ביתרות מטבע החוץ נמשכה מגמת הגידול שראשיתה ב־1958, וקצב הגידול גבר. היתרות,

לוח ג' 3

מאזן התשלומים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

1962			1961		
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות
א. מוצרים ושירותים					
-337.5	609.7	272.2	-335.7	574.2	238.5
(1) מוצרים					
+14.5	23.9	38.4	+13.9	16.4	30.3
(2) תיירות ונסיעות לחוץ לארץ					
+44.7	67.8	112.5	+32.4	53.7	86.1
(3) תחבורה					
-3.8	24.9	21.1	-1.8	29.4	27.6
(4) ביטוח					
-50.0	71.6	21.6	-51.6	64.7	13.1
(5) שירותי הון					
-71.9	84.2	12.3	-53.0	60.5	7.5
(6) ממשלה, לנמ"א *					
-12.0	29.9	17.9	-5.8	23.6	17.8
(7) שונות					
-416.0	912.0	496.0	-401.6	822.5	420.9
סך הכל, (1) עד (7)					
ב. העברות חד-צדדיות					
העברות של פרטים					
(8) מתנות והעברות עלידי פרטים ועולים					
+57.5	0.7	58.2	+36.6	1.2	37.8
(8.1) במזומן					
+10.1	0.1	10.2	+8.4	0.1	8.5
(8.2) בסחורות					
+133.9	4.0	137.9	+110.5	1.0	111.5
(9) פיצויים אישיים מגרמניה					
העברות הממשלה ומוסדות					
+47.0	4.3	51.3	+88.3	2.6	90.9
(10) שילומים מגרמניה					
+10.9	—	10.9	+10.4	—	10.4
(11) מענק ממשלת ארצות-הברית					
+0.1	0.2	0.3	+0.1	0.3	0.4
(12) הסיוע הטכני של האו"ם					
(13) העברות הסוכנות ומוסדות אחרים					
+71.8	—	71.8	+86.4	—	86.4
(13.1) במזומן					
+3.5	—	3.5	+5.6	—	5.6
(13.2) בסחורות					
+334.8	9.3	344.1	+346.3	5.2	351.5
סך הכל, (8) עד (13)					
-81.2	921.3	840.1	-55.3	831.5	772.4
סך הכל, (א) + (ב)					

* לא נזכר במקום אחר.

מאזן התשלומים, 1961 ו-1962 (המשך)

(מיליוני דולרים)

1962			1961			
זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	זכות (+) או חובה (-) נטו	חובה	זכות	
ג. תנועות הון נטו						
(14) הלוואות לזמן בינוני ולזמן ארוך						
+34.1	31.3	65.4	+32.1	31.2	63.3	(14.1) מלווה העצמאות והפתוח
(14.2) הלוואות ממשלת ארצות						
+43.0	2.6	45.6	+29.8	2.5	32.3	הברית במסגרת המענק
(14.3) הלוואות אחרות לזמן						
+58.9	98.7	157.6	+21.2	70.0	91.2	ארוך ולזמן בינוני
+85.3	6.9	92.2	+52.2	8.0	60.2	(14.4) השקעות מחוץ-לארץ
+221.3	139.5	360.8	+135.3	111.7	247.0	סך הכל (14)
(15) תנועות הון לזמן קצר						
+0.6	—	0.6	-7.4	7.4	—	(15.1) הלוואות לזמן קצר
-5.2	5.2	—	-0.4	0.4	—	(15.2) חשבונות סילוקין
+20.3	—	20.3	+18.5	—	18.5	(15.3) פיקדונות חוץ
(15.4) פיקדונות ממשלת ארצות						
+9.8	—	9.8	+12.3	—	12.3	הברית במסגרת המענק
-93.9	93.9	—	-85.0	85.0	—	(15.5) יתרות מטבע חוץ
-32.1	32.1	—	-9.9	9.9	—	(15.6) זהב מוניטארי
-100.5	131.2	30.7	-71.9	102.7	30.8	סך הכל (15)
+120.8	270.7	391.5	+63.4	214.4	277.8	סך הכל, (14)+(15)
+39.6	1,192.0	1,231.6	+8.1	1,042.1	1,050.2	סך הכל, א' עד ג'
-39.6	39.6	—	-8.1	8.1	—	טעויות והשמטות נטו

לרבות זהב, גדלו ב-126 מיליון דולר והסתכמו בסוף 1962 ב-490 מיליון דולר, בקירוב. היתרות נטו, כלומר היתרות בניכוי ההתחייבויות לזמן קצר, עלו מ-260 מיליון דולר בסוף 1961 ל-370 מיליון דולר בסוף 1962. עלייה זו חלה למרות הירידה בהעברות החד-צדדיות, והיתה מלווה בעליית ההתחייבויות לחוץ לארץ בקצב מהיר יותר מאשר בשנים שעברו.

2. היצוא

יצוא המוצרים והשירותים גדל ב-1962 ב-75 מיליון דולר. קצב הגידול נשאר כב-1961 — 18 אחוזים. גם בכל אחד משני התחומים כשלעצמו נשאר שיעור הגידול בעינו: יצוא המוצרים גדל ב-14 אחוזים לעומת 13 אחוזים ב-1961, ויצוא השירותים — ב-23 אחוזים לעומת 24 אחוזים ב-1961.

לוח ג' 4

יצוא המוצרים, לפי קבוצות עיקריות, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-)		1962		1961	מדד המחירים (1961=100)	
מחירי שוטפים	מחירי 1961	מחירי שוטפים	מחירי 1961			
5.5	7.6	68.4	70.5	62.9	97	מוצרים חקלאיים
16.9	20.6	120.0	123.7	103.1	97	מוצרים תעשייתיים
17.0	16.2	82.3	81.5	65.3	101	יהלומים
-5.7	-5.7	1.5	1.5	7.2	100	שונות
33.7	38.7	272.2	277.2	238.5	99	סך הכל

ב-1962 חלה ירידה של אחוז אחד במחירי מוצרי היצוא, ועליית יצוא המוצרים, במחירים קבועים, הגיעה איפוא ל-16 אחוזים לעומת עלייה של 12 אחוזים ב-1961 ו-23 אחוזים ב-1960. בהרכב היצוא נמשכו אותן המגמות שאפיינו את השנים האחרונות: העלייה התרכזה בעיקר ביצוא השירותים וביצוא התעשייתי, ובתוך זה האחרון ביצוא היהלומים — בעוד שביצוא החקלאי חלה עלייה קלה בלבד ומשקלו בכלל היצוא הוסיף לרדת. בשנת 1959 היווה היצוא החקלאי כ-20 אחוזים מכלל היצוא, והוא ירד ל-14 אחוזים בלבד ב-1962. משקל היצוא התעשייתי נשאר יציב, פחות או יותר — כרבע מכלל היצוא, ואילו משקל יצוא היהלומים עלה במידת-מה והגיע ל-17 אחוזים. עלייה ניכרת חלה במשקל יצוא השירותים — מ-39 אחוזים ב-1959 ל-45 אחוזים ב-1962. בשנת 1962 חלה עלייה ניכרת ביצוא פרי ההדר, והוא הסתכם ב-49.2 מיליון דולר לעומת 40.5 מיליון דולר ב-1961. העלייה בכמות היתה גדולה יותר — מ-7.6 ל-9.6 מיליון תיבות. לעומת עלייה של 20 אחוזים בהכנסות גדלה איפוא הכמות ב-27 אחוזים. עלייה זו בכמות היא בעיקר תוצאה ממעבר פרדסים צעירים לגיל הגבה והיא היתה מרוכזת כולה בעונה שהחלה בסוף 1962, לעומת קפאון בעונה שנגמרה בתחילת 1962.

ברוב המוצרים החקלאיים האחרים חלה לעומת זאת ירידה. גדולה ביותר היתה הירידה ביצוא הביצים, שהגיעה לשליש, והיא משקפת מדיניות המכוונת להגביל את יצוא הביצים, שאינו

לוח ג' 5

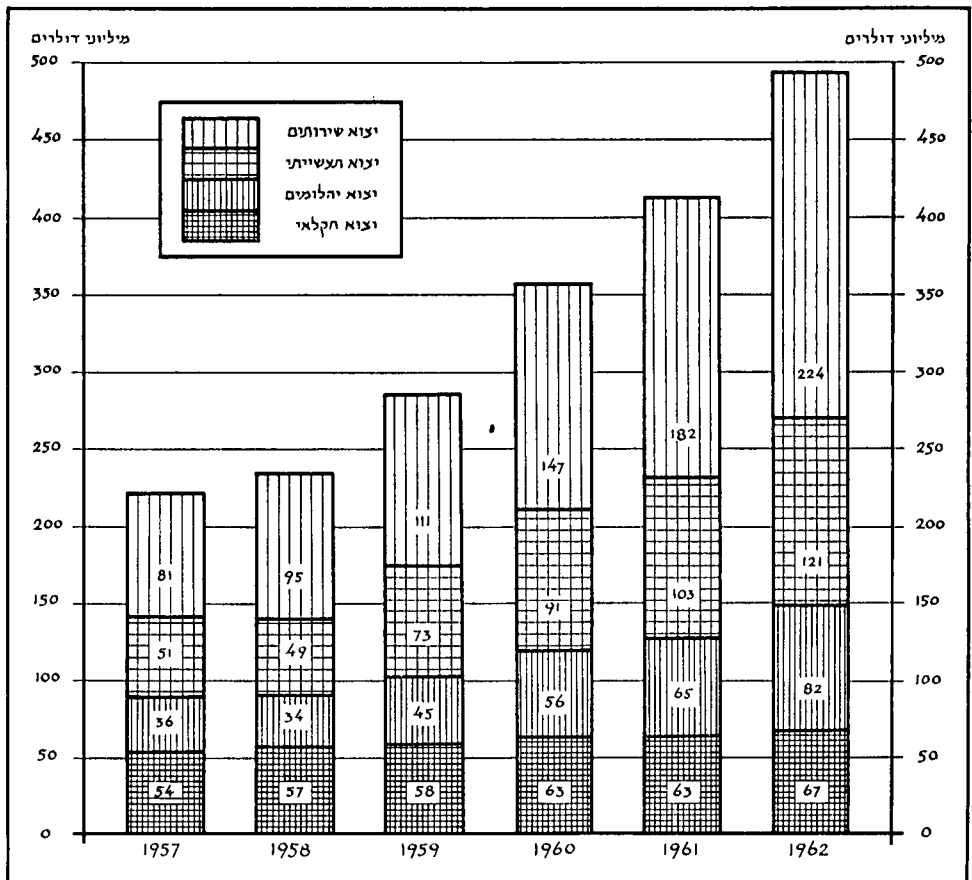
יצוא המוצרים, לפי קבוצות עיקריות, 1959 עד 1962

(אחוזים)

1962	1961	1960	1959	
13.6	15.0	17.7	20.2	מוצרים חקלאיים
24.7	26.3	25.4	25.5	מוצרים תעשייתיים ושונות
16.6	15.4	15.8	15.7	יהלומים
45.1	43.3	41.1	38.6	שירותים
100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל

דיאגרמה ג' 2

היצוא, לפי קבוצות ראשיות, 1956 עד 1962

לוח ג' 6

יצוא מוצרים עיקריים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1961 ל-1962		1962	1961	
מיליוני דולרים	אחוזים			
מוצרים חקלאיים				
+21.5	+8.7	49.2	40.5	פרי הדר
-32.7	-4.0	8.2	12.2	ביצים
-16.1	-0.3	2.0	2.3	בוטנים
+75.8	+1.1	2.5	1.4	סיבי כותנה
—	—	6.5	6.5	יצוא חקלאי אחר
+8.7	+5.5	68.4	62.9	סך הכל
מוצרים תעשייתיים				
+24.6	+2.0	10.0	8.0	מוצרי פרי הדר
-14.2	-0.6	3.5	4.1	שמנים
+42.2	+1.6	5.5	3.9	מוצרי מזון אחרים
+2.9	+0.1	4.4	4.3	אשלג
-25.1	-1.0	3.1	4.1	צמנט נחושת
+23.2	+0.3	1.5	1.2	מכונות
+17.0	+1.4	10.1	8.7	צמיגים
+26.6	+3.9	18.5	14.6	מכונות, מוצרי מתכת וחשמל
-8.6	-0.2	1.8	2.0	מלט
+28.9	+1.3	5.7	4.4	לבידים
+25.0	+1.2	6.0	4.8	תרופות וכימיקלים
				מוצרי טקסטיל:
+56.7	+4.2	11.6	7.4	חוטים
+21.7	+0.8	4.4	3.6	אריגים
+2.2	+0.3	12.9	12.6	מוצרי הלבשה
+18.2	+1.6	21.0	19.4	מוצרי תעשייה אחרים
+16.4	+16.9	120.0	103.1	סך הכל
+26.0	+17.0	82.3	65.3	יהלומים
-79.2	-5.7	1.5	7.2	שונות
+14.1	+33.7	272.2	238.5	סך הכל כללי

כדאי מבחינת המשק. היצוא החקלאי, פרט להדרים ולביצים, הסתכם ב־11 מיליון דולר לעומת 10.2 מיליון דולר ב־1961.

בתחום היצוא התעשייתי חלה העלייה העיקרית ב־1961 במוצרי המתכת ובמוצרי הטקסטיל. יצוא מוצרי הטקסטיל זכה גם בשנה זו לעידוד ממשלתי נרחב, אולם הוא נתקל בקשיי שיווק גדולים. עיקר העלייה חלה ביצוא החוטים, והיא משקפת את גידול כושר הייצור בשנים האחרונות. גם ביצוא מוצרי פרי ההדר ומוצרי המזון, פרט לשמנים, חלה עלייה ניכרת. הירידה ביצוא צמנט נחושת היא תוצאה מקשיי שיווק, ואילו הירידה ביצוא המלט נובעת מגידול הביקוש המקומי.

שיעור הגידול הגבוה ביותר בתחום יצוא המוצרים בכללו ציין את היהלומים — 26 אחוזים. עלייה זו היא המשך למגמה של השנים האחרונות, אשר גברה ב־1962 עם הרחבת כושר הייצור בענף והגדלת ההקצבה של יהלומי גלם על ידי הסינדיקט העולמי, מצד אחד, ועלייה בביקוש בארצות חוץ, מצד שני. בשתי השנים 1961 ו־1962 הגיע גידול יצוא היהלומים ל־46 אחוזים לעומת 35 אחוזים בשאר היצוא התעשייתי, ו־7 אחוזים בלבד ביצוא החקלאי.

הסעיף "מוצרים שונים" כולל בעיקר אניות, בולים וגרוטאות. הירידה הגדולה ב־1962 היא תוצאה מהעובדה שב־1961 נמכרו אניות ביותר מ־6 מיליון דולר, ואילו וב־1962 חזר הסעיף לגודלו הרגיל.

לוח ג'־7

הפדיון ואומדן הערך המוסף ביצוא המוצרים, לפי קבוצות ראשיות, 1961 ו־1962

(מיליוני דולרים)

1962			1961			
אחוז הערך המוסף	הערך המוסף	הפדיון	אחוז הערך המוסף	הערך המוסף	הפדיון	
68	46.5	68.4	64	40.3	62.9	מוצרים חקלאיים
48	57.6	120.0	49	50.7	103.1	מוצרים תעשייתיים
22	18.1	82.3	22	14.4	65.3	יהלומים
45	122.2	270.7	45	105.4	231.3	סך הכל

הערך המוסף ביצוא הסחורות הסתכם ב־122 מיליון דולר לעומת 105 מיליון דולר ב־1961; עלייה זו של 16 אחוזים שווה לשיעור העלייה ביצוא המוצרים, ואחוז הערך המוסף נשאר אפוא יציב. ביצוא החקלאי עלה אחוז הערך המוסף כתוצאה מעליית משקל ההדרים, ומאידך, עלה גם משקל יצוא היהלומים, שבו נמוך הערך המוסף.

ארצות־הברית, בריטניה וגרמניה המערבית הוסיפו להיות הקונים העיקריים של מוצרי היצוא, וחלקן בכלל היצוא הגיע ל־40 אחוזים. חלקן של ארצות השוק המשותף ירד במידה ניכרת, כן ירד במקצת חלקן של בריטניה ושל ארצות אפריקה, בעוד שחלקן של שאר ארצות אירופה עלה.

ביצוא החקלאי גדול הריכוז מבחינת הייעוד במידה ניכרת: בריטניה; גרמניה המערבית

לוח ג' 8

היצוא, לפי ארצות הייעוד העיקריות, 1961 ו-1962

1962		1961		
מיליוני דולרים	אחוזים	מיליוני דולרים	אחוזים	
25.6	69.7	28.6	68.3	ארצות השוק המשותף
13.9	37.9	14.9	35.4	בריטניה
11.8	32.1	11.2	26.8	ארצות הסכמי התשלומים
14.3	38.9	11.9	28.5	שאר ארצות אירופה
14.8	40.3	15.6	37.1	ארצות הברית
3.9	10.7	5.6	13.4	אפריקה
15.7	42.6	12.2	29.0	ארצות אחרות
100.0	272.2	100.0	238.5	סך הכל

ואיטליה קנו 52 אחוזים, בעוד ש-9 ארצות נוספות באירופה המערבית — 38 אחוזים נוספים. גם ביצוא יהלומים גדול הרכיב: ארצות-הברית, שוויצריה ובלגיה קנו 56 אחוזים, בעוד שארבע ארצות נוספות — 23 אחוזים. לעומת זאת גדולה מידת הפיזור בהרכב ארצות הייעוד של היצוא התעשייתי. היצוא במסגרת הסכמי התשלומים חדל זה כבר להיות גורם ניכר, ובשנים 1961 ו-1962 הוא הקיף 11 אחוזים בלבד מכלל יצוא המוצרים.

ביצוא השירותים חלה עלייה של 23 אחוזים והוא הסתכם ב-224 מיליון דולר לעומת 182 מיליון ב-1961. כמחצית הסכום הן דכנסות משירותי התחבורה, שהעלייה בהן הגיעה ל-26 מיליון

לוח ג' 9

יצוא השירותים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1961 ל-1962				
מיליוני דולרים	אחוזים	1962	1961	
26.7	8.1	38.4	30.3	תיירות
30.7	26.4	112.5	86.1	תחבורה
-23.6	-6.5	21.1	27.6	ביטוח
64.8	8.5	21.6	13.1	שירותי הון
64.0	4.8	12.3	7.5	ממשלה, לנמ"א *
0.6	0.1	17.9	17.8	שונות
22.7	41.4	223.8	182.4	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

לוח ג' 10

יבוא המוצרים, לפי הייעוד הכלכלי, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ-1961 ל-1962		1962	1961	
דולרים	אחוזים			
מוצרים לצריכה ישירה				
12.9	1.8	15.7	13.9	מזון
-13.8	-2.4	15.0	17.4	צריכה שוטפת
7.7	1.0	13.9	12.9	בני-קיימא
0.9	0.4	44.6	44.2	סך הכל
חומרי גלם				
0.6	0.4	62.9	62.5	חומרי גלם למזון
16.2	34.4	246.8	212.5	חומרי גלם לתעשייה
6.6	1.8	29.2	27.4	חומרי גלם לחקלאות
11.6	1.8	17.3	15.5	חומרי בניין
12.1	38.4	356.2	317.9	סך הכל
נכסי השקעה				
32.0	20.5	84.5	64.0	ציוד לתעשייה ולבניין
3.7	0.4	11.3	10.9	ציוד לחקלאות
25.6	6.9	33.8	26.9	ציוד לתחבורה
-64.8	-39.9	21.7	61.6	אניות ומטוסים
17.7	2.5	16.6	14.1	ציוד אחר
-5.4	-9.6	167.9	177.5	סך הכל
18.7	6.4	40.6	34.2	דלק
—	—	0.4	0.4	שונות
6.2	35.6	609.7	574.2	סך הכל כללי

דולר. הכנסות הספנות הסתכמו ב־76 מיליון דולר והכנסות התעופה ב־36 מיליון. ההכנסות מהסעת נוסעים הגיעו ל־35 מיליון דולר מתוכם 26.4 מיליון בשירותי התעופה ו־8.5 מיליון דולר בשירותי הספנות.

שיעור הגידול הרב ביותר חל בהכנסות משירותי הון ומשירותי הממשלה — יותר מ־60 אחוזים — אם כי גם עתה אין לסעיפים אלה משקל רב בכלל יצוא השירותים. בהכנסות התיירות נמשכה העלייה והן הסתכמו ב־38 מיליון דולר לעומת 30 מיליון ב־1961. מספר התיירים עלה ב־15 אחוזים, מ־160 אלף ל־184 אלף, לעומת הגידול של 27 אחוזים בהכנסות. ההכנסה הממוצעת לתייר עלתה מ־190 ל־209 דולר ונראה שהיתה בכך השפעה של העלאת שער החליפין הרשמי.

3. היבוא

יבוא המוצרים והשירותים גדל בשנת 1962 ב־90 מיליון דולר, שהם 11 אחוזים, והסתכם ב־912 מיליון דולר; ב־1961 הגיעה העלייה ל־132 מיליון דולר, שהם 20 אחוזים. יבוא השירותים גדל ב־22 אחוזים לעומת 24 אחוזים ב־1961, ויבוא המוצרים ב־6 אחוזים בלבד לעומת 17 אחוזים ב־1961. במחירי יבוא המוצרים במטבע חוץ חלה ירידה של שני אחוזים, והעלייה הריאלית הסתכמה ב־8 אחוזים.

ירידה ניכרת חלה ביבוא האוניות והמטוסים שהסתכם ב־22 מיליון דולר בלבד לעומת 62 מיליון דולר ב־1961. לעומת זאת נמשכה ב־1962 העלייה וביבוא הציוד ונכסי ההשקעה פרט לאוניות ומטוסים, והיא הגיעה לשיעור של 25 אחוזים. עלייה ניכרת חלה גם ביבוא יהלומי הגלם. ביבוא נכסי הצריכה לא חל שינוי ניכר, ואילו ביבוא הדלק וחומרי הגלם האחרים חלה עליית־מה. במשקל ארצות הקנייה השונות, לא חל שינוי מהותי, וארצות־הברית, בריטניה וגרמניה המערבית הוסיפו לספק קרוב ל־60 אחוזים מכלל היבוא; עם זאת חלה עלייה ביבוא מארצות־הברית ומבריטניה, ולעומת זאת ירידה ביבוא מגרמניה המשתקפת גם בירידה בכלל היבוא מארצות השוק המשותף (ראה לוח ג'־11).

לוח ג'־11

היבוא, לפי ארצות המוצא, 1961 ו־1962

1962		1961		
מיליוני דולרים	אחוזים	מיליוני דולרים	אחוזים	
23.9	145.9	30.9	177.4	ארצות השוק המשותף
16.3	99.3	13.7	78.5	בריטניה
4.0	24.4	4.5	26.1	ארצות הסכמי התשלומים
8.4	51.2	8.3	47.6	שאר ארצות אירופה
32.9	200.5	29.5	169.5	ארצות הברית
3.1	19.0	3.3	18.9	אפריקה
11.4	69.4	9.8	56.2	ארצות אחרות
100.0	609.7	100.0	574.2	סך הכל

יבוא השירותים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ־1961 ל־1962		1962	1961	
אחוזים	מיליוני דולרים			
46.7	7.5	23.9	16.4	נסיעות לחוץ לארץ
26.2	14.1	67.8	53.7	תחבורה
-15.3	-4.5	24.9	29.4	ביטוח
10.7	6.9	71.6	64.7	שירותי הון
39.2	23.7	84.2	60.5	ממשלה, לנמ"א *
26.2	6.6	29.9	23.6	שונות
21.8	54.0	302.3	248.3	סך הכל

* לא נזכר במקום אחר.

העלייה ביבוא השירותים הסתכמה ב־1962 ב־54 מיליון דולר לעומת 48 מיליון דולר ב־1961. העלייה הגדולה ביותר חלה בהוצאות הממשלה, אולם גידול רב חל גם בכל יתר הסעיפים, פרט לביטוח.

העלייה היחסית הרבה ביותר חלה בהוצאות על נסיעות לחוץ לארץ, שהסתכמו ב־24 מיליון דולר, והיא כנראה תוצאה מהסרת ההגבלות, למעשה, מעל רכישת מטבע חוץ. ההוצאות על שירותי הספנות הסתכמו ב־40 מיליון דולר, ועל שירותי התעופה — ב־28 מיליון דולר. מרביתן — עבור הובלת משאות, בעוד שתשלומי הנוסעים הסתכמו ב־8 מיליון דולר בלבד.

התשלומים עבור שירותי הון, שהם אחד הסעיפים העיקריים ביבוא השירותים, הגיעו ל־72 מיליון דולר. תשלומי הרווחים והדבידנדה הסתכמו ב־16 מיליון דולר, בדומה לשנה הקודמת, ואילו בתשלומי הריבית חלה עלייה מ־49 ל־56 מיליון דולר. בתשלומי הריבית על ידי פרטים ומוסדות חלה עלייה מ־13 ל־20 מיליון דולר, ואילו תשלומי הריבית של הממשלה עמדו על היקף של 36 מיליון דולר בשתי השנים.

4. התקבולים החד־צדדיים

לאחר נקודת השיא ב־1961, שבה הסתכמו התקבולים החד־צדדיים ב־346 מיליון דולר, חלה ב־1962 ירידה של 3 אחוזים, והיקף התקבולים הגיע ל־335 מיליון דולר.

הירידה המוחלטת הרבה ביותר חלה בהעברות במסגרת הסכם השילומים, המתקרב לגמר ביצועו. עד סוף 1962 הסתכם יבוא המוצרים והשירותים במסגרת השילומים ביותר מ־700 מיליון דולר, שהם קרוב ל־90 אחוזים מהסכום הכולל. גם ניצול הסכום הנותר נקבע כבר למעשה: יבוא הדלק ממקור זה יסתכם בשלוש השנים הבאות ב־20 מיליון דולר לשנה, בקירוב, ולגבי שארית הסכום במלואה כבר נמסרו ההזמנות.

סיוע ממשלת ארצות־הברית לובש זה זמן מה בעיקר צורה של הלוואות לזמן ארוך, אשר פרעונו יעשה ברובו במטבע ישראלי, ורק מקצתו בחזקת מענק ישיר. יתרת ההלוואות הללו הסתכמה

התקבולים החד-צדדיים, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

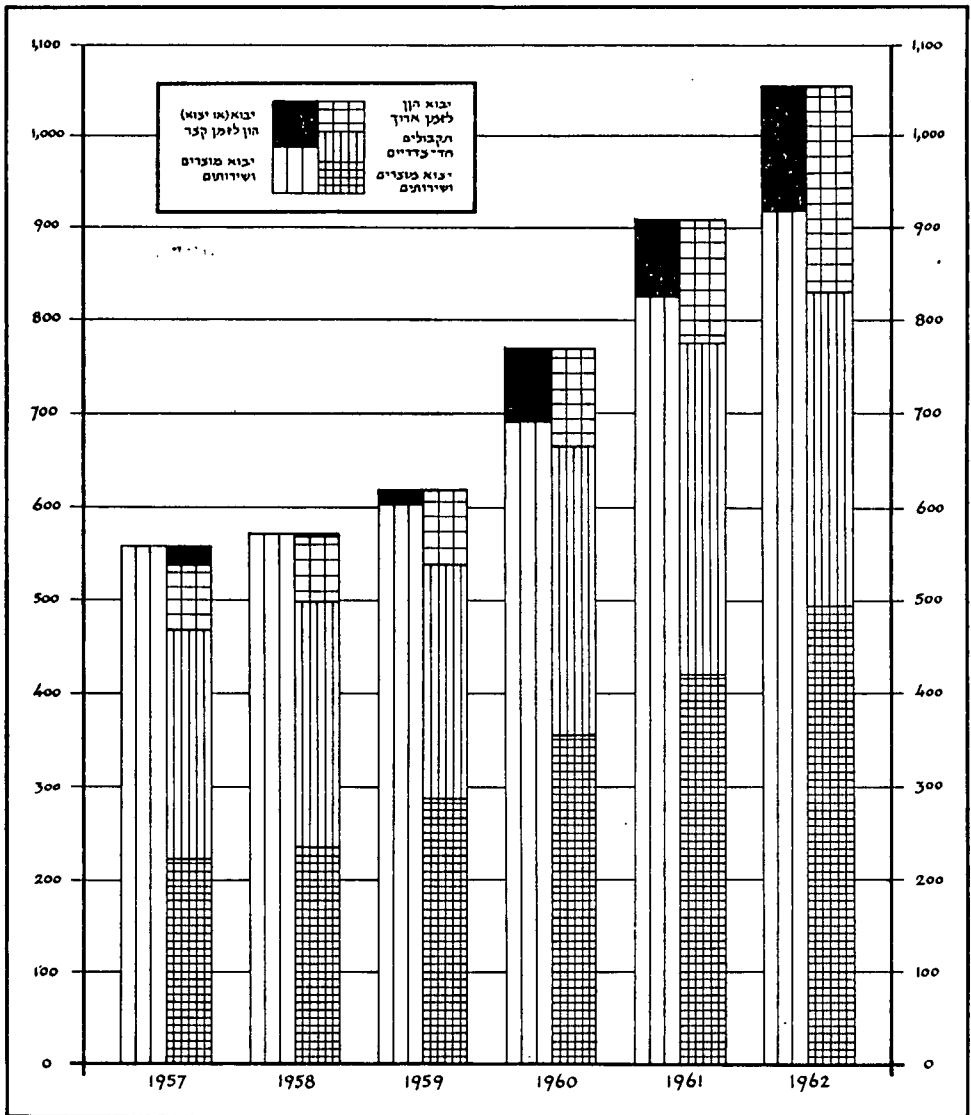
העלייה או הירידה (-) מ־1961 ל־1962		1962	1961	
אחוזים	מיליוני דולרים			
העברות של פרטים				
57.1	20.9	57.5	36.6	במזומן
20.2	1.7	10.1	8.4	בסחורות
21.2	23.4	133.9	110.5	פיצויים אישיים מגרמניה
-46.8	-41.3	47.0	88.3	שילומים מגרמניה
4.8	0.5	10.9	10.4	מענק ממשלת ארצות-הברית
—	—	0.1	0.1	הסיוע הטכני של האו"ם
העברות הסוכנות ומוסדות אחרים				
-16.9	-14.6	71.8	86.4	במזומן
-27.5	-2.1	3.5	5.6	בסחורות
-3.3	-11.5	334.8	346.3	סך הכל

ב־53 מיליון דולר לעומת 42 מיליון ב־1961. ההלוואות מקרן הפיתוח ומהסוכנות לפיתוח עלו מ־15 מיליון דולר ב־1961 ל־22 מיליון דולר, מרביתן במטבע חוץ, בעוד שההלוואות והפיקדונות מכספי התמורה של העורפים החקלאיים הגיעו ל־31 לעומת 27 מיליון דולר.

ירידה של 17 מיליון דולר חלה בהעברות המוסדות. בשתי השנים הקודמות עמדו העברות אלה על רמה גבוהה במיוחד וב־1962 הן הסתכמו ב־75 מיליון דולר. כדי להגדיל את סכום ההעברות בשנים מסוימות נטלו הקהילות היהודיות בארצות-הברית החל ב־1954 מילואות מבנקים על מנת להחזירם מתוך הכנסות המגביות בשנים הבאות. בשנת 1962 פחתה היתרה של מילואות אלה ב־6.7 מיליון דולר, והסתכמה בסוף השנה ב־55 מיליון דולר.

הסעיפים שבהם חלה עלייה הם העברות הפיצויים האישיים מגרמניה והעברות הפרטים. יש לשער כי בעוד שלגבי העברות המוסדות והממשלה לא היתה לפיחות השפעה, הרי בתחום ההעברות הפרטיות היוו הציפיות לפיחות גורם מרתיע ב־1961, והפיחות עצמו שימש גורם מדרבן ב־1962.

היבוא, היצוא ותמורת התשלום, 1957 עד 1962

5. תנועות הון וחובות המדינה

ב־1962 גדלו יתרות מטבע החוץ לרבות זהב, ב־126 מיליון דולר, לעומת עליה של 95 מיליון דולר ב־1961. בסוף השנה הסתכמו היתרות ב־490 מיליון דולר, בעוד שהיתרות נטו — כלומר בניכוי תנועות ההון לזמן קצר — הסתכמו ב־370 מיליון דולר לעומת 260 מיליון דולר בסוף 1961. בעת ובעונה אחת עם הגידול המהיר ביתרות חלה עלייה גם בהתחייבויות לחוץ לארץ. הסכום בסוף 1962 הגיע ל־806 מיליון דולר — ב־124 מיליון דולר יותר מאשר בסוף 1961. יתרת מילוות העצמאות והפיתוח גדלה ב־34 מיליון דולר והסתכמה ב־451 מיליון דולר — כ־56 אחוזים מכלל

לוח ג' 14

ההתחייבויות לחוץ לארץ, 1961 ו-1962
(פילוני דולרים)

(סוף התקופה)

העלייה או הירידה (-) מ-1961 ל-1962	1962	1961	
א. התחייבויות במטבע חוץ			
			1. לזמן בינוני ולזמן ארוך
34.1	451.5	417.4	א. מילווה העצמאות והפתוח
6.2	92.8	86.6	ב. מילווה הבנק ליבוא ויצוא
			ג. מילווה ממשלת ארצות-הברית
17.9	17.9	—	במסגרת המענק
52.7	196.7	144.0	ד. הלוואות אחרות לזמן ארוך ולזמן בינוני
110.9	758.9	648.0	סך הכל
2. לזמן קצר			
13.4	47.3	33.9	א. הלוואות לזמן קצר
124.3	806.2	681.9	סך הכל, (1)+(2)
3. פיקדונות חוץ			
20.3	100.8	80.5	א. פיקדונות חוץ
-12.8	20.7	7.9	ב. הלוואות מתוך פיקדונות חוץ
7.5	80.1	72.6	סך הכל, (3)
4. יתרות מטבע חוץ			
5.2	5.9	0.7	א. יתרות נטו במסגרת הסכמי תשלומים
93.9	442.7	348.8	ב. פיקדונות בחוץ-לארץ
32.1	48.3	16.2	ג. זהב
131.2	496.9	365.7	סך הכל (4)
110.3	369.5	259.2	סך כל יתרות מטבע החוץ נטו, (2)-(3)-(4)
0.6	389.4	388.8	סך כל ההתחייבויות במטבע חוץ, נטו, (1)+(2)+(3)-(4)
34.9	314.3	279.4	ב. התחייבויות במטבע מקומי
85.3	—	—	ג. השקעות מחוץ לארץ, נטו
120.8			סך הכל כללי, נטו

לוח ג' 15

ההשקעות מחוץ לארץ, לפי הסוג, 1961 ו-1962

(מיליוני דולרים)

העלייה או הירידה (-) מ' 1961 ל' 1962	1962	1961	
30.3	66.5	36.2	העברות הון במזומנים
-0.4	13.1	13.5	העברות הון באיגרות מילוות העצמאות והפיתוח
3.0	12.9	9.9	העברות הון בסחורות
-0.8	2.4	3.2	השקעות חוזרות של רווחים
32.1	94.9	62.8	סך כל ההשקעות מחוץ לארץ
בניכוי:			
			השקעות ישראליות בחוץ לארץ וחיסול
—	3.7	3.7	השקעות זרות בארץ
-1.0	5.9	6.9	השקעות בניירות ערך זרים
-1.0	9.6	10.6	סך הכל
33.1	85.3	52.2	סך כל ההשקעות מחוץ לארץ, נטו

החובות במטבע חוץ לעומת 62 אחוזים בשנה הקודמת. בחובות האחרים לזמן ארוך ובינוני חלה ב-1962 עלייה של 77 מיליון דולר, ובחובות לזמן קצר — עלייה של 13 מיליון דולר. החובות לזמן ארוך כוללים לראשונה סכום של 18 מיליון דולר מהסוכנות לפיתוח של ארצות-הברית במסגרת הסיוע של ממשלת ארצות-הברית שיש לפרעו במטבע חוץ. בחובות נטו לא חל כל שינוי. בהשקעות מחוץ לארץ חלה עלייה ניכרת והן הסתכמו ב-95 מיליון דולר לעומת 63 מיליון דולר ב-1961 ו-35 מיליון דולר ב-1960. בעיקר עלו ההעברות במזומנים, ויש לשער כי בגידול זה באה לידי ביטוי, בין היתר, השפעת הפיחות.